

Izhaja vsaki četrtrek
in velja s poštno vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 80 k.
" 1/4 . — fl. 50 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 26.

V Mariboru 10. oktobra 1867.

Tečaj I.

Stavki,

za katerih voljo veleslavno c. k. namestništvo ni
dovolilo igrati gledališne igre „Samo“.

Gledališče v domačem jeziku je nam Slovencem skoro
sovsema nova prikazen, čeravno je uživa v sedanji dobi vsak
nekoliko omikan narod. Vzrok temu so naj več bile nemče-
valne učilnice, zanemarivše po mestih povse slovenščino, od-
tod ponemčena mesta, kjer se goje gledališča; odtod neved-
nost slovenske besede od strani srednje vrste; odtod tlačenje
in zaničevanje vsega narodnega gibanja; odtod črtenje vse
naše svetinje in draginje. Zbog tako tožnih razmer ide ves
naš narodni razvoj od spodnje plasti, tedaj se tudi gledališče
počina razvijati od ozdol, rekel bi, iz proste kmečke kolibe,
kjer se je ohranilo kleno in zdravo jedro slovenske narod-
nosti in čila beseda. Čitalnice jemu sezajo pod pazduhe,
včasih se tudi prikaže kaka slovenska igra v ljubljanskem
gledališču; dramatiško društvo ravno kar osnovano ima ime-
nitno, lepo, pa precej težko nalogo, Talijo negovati in čes-
titi tako, da bode na korist narodu. Prvi ozir je treba na
to jemati, da bode vsaka igra spisana v iskrenem narodnem
duhu, podučivna ter primerna pravnim zakonom; šalivke bo-
dijo vselej dostojne. Skoro vsak nekoliko olikan seljak bre-
peni po krasni dušni hrani, ako mu je namerek dovolil le
enkrat kaj takega gledati; in ravno to mora biti povod ra-
zumnikom in pisateljem, da dovoljno strežejo narodu s kras-
nimi prideiki.

Začetek gledališču seže v prvo polovico šestega stoletja
pred Kristom. Tesp se je za Solona vozil po Grškem in na
kolesnici igral svoje surove izdelke; toda ta nova umetnost
se je naglo spopolnjevala tako glede na igro, kakor vziroma
na gledališne hrame. 500 let pred Kristom še so sicer imeli
v Atenah leseno gledališče, ki se je zaradi preobilne množine
gledalcev zrušilo; za Temistokla so počeli zidati kameno.
Kakor skoro vse vednosti in umetnosti, takisto gledališče so
sprejeli Rimljani od Grkov, in za Cicerona in Cesarja je
stalo toliko velikansko gledališče, da je v njem imelo prostor
80.000 ljudi. Odonod je bilo razširjeno med druge narode,
in den današnji ima vsak narod, ki ni povse zatrt in potu-
čen, svoje gledališče, t. j. gledališne hrame in gledališna dela,
le nam ta modrica dolgo ne more odprti vrat na stržaj, da
všedši v njeno svetišče se ji klanjamo; toda kakor v drugih
razmerah, gotovo tudi v tej moramo zmagati, odrinoviši so-
vražniške ovire, ktere naša marljivost, nevpesana delavnost
in junaška volja v prah zdrobi.

Gledališče ima slavno in blago nalogo, narod krasnoslovno
omikati, ljubezen buditi za to, kar je lepo, okusno, dično,
junaško, pošteno, um bistriti, vcepljati narodno in pravo člo-
večansko zavednost, slavne in stalne značaje kazati, pa tudi
razvade, napake, črna dela in poprek pogreške ostro šibati
in pretepati. To se naj priličneje godi po zgodovinskih pri-
kaznih, ako se govorec navaja duh davnih sprednikov, čijih
lupina je že stoletja prah in pepel; teh nauki in dobri na-
sveti so mnogo večje vrednosti, nego medla naša beseda. Take
bire zgodovinski prizor smo hoteli pri velikanski besedi Krem-
pljnovi letos ponuditi slovenskemu narodu z lepo sestavljeno
gledališno igro „Samo“ pod milim nebom; toda v ustavni
državi avstrijski nismo mi Slovenci, vselej zvesti vladarje-
vemu žezlu, našli toliko milosti, da bi smeli na oder
vzdignuti, ter v živih podobah narodu pokazati za nas važne
zgodbe sedmega stoletja, namreč modro ravnanje in vodstvo

prvega slovenskega kralja Sama, kateri je združiv slovenske
moči junaški in zmagavno odbil vseh divjakov naj divjeje
Pesoglavce in ošabne Franke, kateri so Slovenom dali naslov
„psi“, ter osnoval veliko državo slovensko; čeravno je glasno
oznanjuje vsaka zgodovinska knjiga za hudega in strogega
absolutizma spisana. Naj se le nikdor ne baha z ustavnostjo,
kjer se narodom krati, kar jih ide po Bogu in zakonu, kar
je resnično, pravično, pošteno. Slovence ima precej zvest
pomnež, kterega se podpira s pisalom, posebno ako se ljube-
zen in neštivilne daritve povračajo s kamenjem.

Dragi Slovence! pozvedi stavke, kateri so nepovoljni ve-
leslavnemu c. k. namestništvu, in za katerih voljo je bilo do-
voljenje prikračeno igranju. V prizoru 2. čina I. pripoveda
Berislav, „da so Pesoglavci napadli sela v Podravini, da med
Pesnico in Ščavnico požigajo in plene, da je groza“, na kar
Dobrana reče: „Kleti krvoločniki! saj drugega ne znajo,“
in Berislav pritrdi v prizoru 3.: „Huji so od psov.“ Tako
mrzko divjanje svedočijo zgodovinarji, vidi razve naših
„Wien und seine Landesfürsten.“ Ako je pisatelj imenuje
hujše od psov, prilika je povse zmerna, vsaj pes je krotka
živalica, ki laja ter navadama napada le sovražnika kriveca;
Pesoglavci so bili hujši od hijen in steklih volkov. Še den
današnji narod ve pripovedati, da so Pesoglavci naše ljudi
pekli, ter pečene žrli. Ali bi pisatelj menda naj kvaril
istino? V istem prizoru opisuje Berislav Višnji okrotnost pe-
soglavsko takole: — „Njo (sestro Berislavovo) in neko
drugo žensko zvežejo za kite, ter ji z bičem tirajo na pogo-
rišče, kjer so se vsi vrage zbrali, da praznujejo nesrečno
zmago. Sede na mrtvih truplih naših dedov in očetov lokali
so iz človeških črepij, oskvrnjevali žene in device, potem je
nabadali na ražnje in žive pekli.“ Vidi v tem Valvazorja;
vsaj ni krvoločstva, kterega se ne bi udeležil ta izrod božje
podobe! V prizoru 11. Vsevid se toži Berislavu: „Saj to sam
veš, da Slovani nimamo prijatelja na svetu, a sovražnikov
od sile. Povsod nas tujece gazi, in še v svoji zemlji, ktero so
nam zapustili slavni naši dedi, nismo svoji gospodarje, nego
tujcem hlapci. — Napadajo nas Nemci, Talijani in pa Obri
ali Pesoglavci. Vendar dosti dolgo smo nosili tuji jarem,
dosti dolgo so nas že zatirali in gnetli! Tuj gospodarstvo
nam preseda, naveličali smo se jim hlapčevati. In ako nam
pomorejo bogovi in junaška sreča, ne bodo nas več tlačili!
Sklenoli smo, da vstanemo ter verige v prah zdrobimo.“ Ne
priča li te žalostne pritožbe zgodovina te, poznejše in sedanje
dobe, slep in gluhi bi moral biti, kdor tega ne opazi; toda
resnica v oči bode. V prizoru 12. čina II. prisezajo starej-
šine in župani izvoljenemu vojvodi pokorščino in poslušnost,
a Samo spregovori: „Dobro bratje! podpirajmo drug drugega
in delajmo, kar naj več moremo. Vsevid: To tudi bodedo.
Samo: Dani se, pojdimo na delo! (Odide.) (Ostali kličejo
za njim grede.) Živio naš vojvoda Samo!“ Kaj je na tem
pregrešnega, menda opomin na složnost in vzajemno delav-
nost? Ali pa: Živio naš vojvoda Samo? Kdo hote dovršiti
važno delo bi nagovarjal in svetoval na razdvoj? Bi li kli-
cali: Elyen arpad, elyen Zsoltan! ali kaj podobnega, gotovo
ne bi bilo spodtikaja, le klic, živio slovenski vojvoda je greh!
V prizoru 2. čina III. je ves Samov samogovor razve nek-
terih redkov poznamljan s svinčnikom, glasi se tako le:
Samo: „Solnce je že vstalo in odločni časek se če dalje
bliže primikuje. V sovražnih taborih se živo gibljejo; po-
doba je, da bodedo na skoro bili boj, boj, ki odloči našo in
sovražnikovo osodo. Ta odmeri narodu svobodo ali pa po-

gubo. Kdo ve, kakošen bo konec? — In čemu se bomo bojevali? Morebiti, da napademo tuj narod, ki nam nikdar krivice delal ni, da ga samosilno spravimo pod jarem? Ali pa za to, da ugrabimo kos tuje zemlje, ki nam ne pripada? Oj, ne za to! Slovenci nismo še nobenemu krivice delali in tudi nismo segali po tujem gospodarstvu! zadovoljni in veseli bomo, če nam tujec ne bo tega napadal, kar je naše. Vendar da bi tako ne! plačujejo nam z nehvaležnostjo pravičnost. Pravice, ktere so nam svete, s peto gazi; otima nam, kar so si starodavni naši dedi pridobili. In takošno početje, pravijo, da je pravično! Žalostna jim majka! Radi bi nas spravili pod jarem! Pa naj le skusijo! Vedi tujec! da smo, ako nas je tudi malo, krepki in, da tē bo zmaga, ako nas zmagaš, bridko stala. Pomisli tudi, ako znaš poštenja, da te taka zmaga ne poslavi, marveč te osramoti, ker si z njo pravico zmagal in jo poteptal. Nikar ne misli, da nas s tem za vselej s poti spraviš in uničiš. Tudi nam bo lepše solnce še svetilo. Sicer pa vedi! da vsaka reč le nekaj časa traja in, da zrela jabolko samo z jablani pade. Tudi tebe bode konec, ko dozoriš.“ Ni li Samo umno modroval? Vse besede so čista istina kakor glat, vsaj kot poldnevno solnce o kresu; znaje sovražnika ināci govoriti ni mogel. V prizoru 4. ponuja Samo prijaznost Dagobertu, a tega sel odgovarja: „To ni mogoče. Kako bi mi, ki smo božji hlapi, z vami, ki ste psi, prijateljstvo sklenoli? Vidi Krempijnove Dogodivščine“ v Gradci, 1845, na str. 60. V prizoru 7. govori Berislav: „Kje pa je prokleti Pesoglavce? Pa mi vsaj ni utekel? Stoj, črna duša! Tukaj mi ne ubežiš!“ Je-li bi ga naj bil naslovil: Vaša milost, blagi Pesoglavce? Ali pa mu rekel, poštena duša, drago srčice? V prizoru 8. govori: Drugi Nemeec (Samu) Na! Tako le, lej! pri nas pse pitamo! (Zamahne in hoče Sama posekati).“ Ako je plemeniti sel frankovski Slovenci imenoval pse, bode li prosti vojak rekel: Vaša sijajnost, prevzišenost itd.? Toisto velja v ravno tem prizoru: „Drug Nemeec. (Desnica mu se pobesi). Prokleti pes! (Samu). Ranil me je. Nič več se ne morem bojevati.“

Kar se spominam, nekdanja cenzura je prekrizala, kar je htela, da se opusti, ali je včasih sama besede utolažila, potem pa je veljalo da si globoko ukopljeno; erkev je rabila zakelivost, p. dveh listov v duhovniškem molitveniku; Ruska vlada zamazivost nevarnih stavkov in sestavkov itd.; v ustavni državi avstrijski za državnega pečatnika barona Beusta, stiskalca Slavenov k zidu in za namestništva Meeserivega, ki je bil popečitelj redarstveni za Schmerlingovega gospodstva, pa se naravnoč zabrani brez ikakve pogodbe!

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

Št. 53. Kurbin črni, schwarzblauer Courbin. Trs močen, rozge nekaj plošnate in rujave; listje rizečno, debelo, malo narezano, zgrbano, zlo volnato, spičasto nazobčano, veruge stranske na dnu široke, proti koncu nekaj tesneje, spodnje enako široke, odprte, peteljna jajčasto odprta. Grozdje srednje, enojno, recelj dolg in debel. Tudi trancoska trta da dobro grozdje, pa malo rodi, ne vem ali je kranjski kislec temu enak.

Št. 54. Barbisina modrordeča, rothblauer Barbin. Trs precej močen, rozge so tanke, okrogle, kostanjeve, kolena daleč narazen; listje s petimi ali sedmimi capami, zlo globoko narezano, nekaj neravno, tanko volnato, končni zobi ozki, dolgošpičasti; veruge, stranske, zelo razširjene, peteljna koj nad petljo, potem še bolj razširjena. Grozdje, srednje, enojno, rahlo, recelj tanek in dolg kakor grozd. Globoko narezana, capnata laška trta pri nas malo rodi.

O vinoreji.

(Konec.)

Posebno duhovniki in učitelji malih šol imajo vsak den lepo priložnost, nevedne podučevati in šolski mladini naturna pravila razlagati in to bodo gotovo radi storili, ker slabe letine tudi njih terejo in ker so prihodki vsakega pri nas odvisni več ali manj od vinogradov. Če se mladi duhovnik nič ne peča z umnim gospodarstvom, kako slabo se mu bode godilo pri nastopu gospodarske faze, učitelji naši pa imajo večidel tako slabe prihodke, da jim bode vsaka kapljica, vsako zrnó njihov težavni stan zboljšala. Poleg tega pa bomo po-

magali vsi našemu slovenskemu rodu do blagostanja, ktero zdaj mlo pogrešamo, ker smo zaostali po slabih neslovenskih šolah v potrebnem poduku. Koga siromaštvo tlačí, kako bi on mogel izrediti svoje otroke, da bi se njihove glavice bistrile, kako bi on mogel oskrbeti si, kar človeško življenje zaljša in sladi, da bi konec svojih dni z mirnim srcem izročil vrejeno gospodarstvo in se vesel preselil v drugo življenje!

Podnebje je pri nas za vinske gorice tako mlo, da vsake sorte trsje rado raste in dober sad rodi; potrebno je le prave sorte zasaditi v vsakem kraju. Neke zorijo rano, neke srednje, neke pozno, tukaj se speča ložej belo, tam rdeče, drugod zopet črno vino. V nekterih krajih imajo samo slabe sorte, ki tudi v naj boljših letih le srednje vino dajajo, med tem ko bi druge boljše sorte zlahtne kapljice prinašale, ki se lahko in za dobro ceno spečajo. Vse to bode potrebno dobro prevdariti in po že storjenih poskušnjah umnih gospodarjev se ravnati, ker je Bog človeku pamet dal, da si sam pomaga, ako ima črstvo voljo in pridne roke. On pa bode delil svoj obilni blagoslov.

Da se vse to hitreje doseže treba združenih moči, ker ima vsak posamezen za se dosti posla, torej ne more zdatno pomagati nevednim ali revnim. V drugih deželah imajo gospodarske družbe, ki so jim po domače osnovane res že veliko koristile, kar se vidi iz gospodarskega napredovanja na Českem, Hrvaškem in v drugih deželah. Naša gospodarska družba podučuje pri nas le poedine, ker nima in po svoji dosedajni osnovi ne more imeti zadosti družnikov izmed slovenskih gospodarjev, torej so večidel le gospodarski dobrovoljci nekmečkega stanu sočleni te družbe. Nasledki tega so nam vsem znani. Vendar je dobro in hvalevredno, da se vsaj nekaj stori, mi pa moramo, skrbeti da še bode boljše tudi za kmečke gospodarje, kar se bode doseglo s slovenskim društvom za povzdigo vinoreje in sadjereje, ktero bi imelo v vsaki fari podružnico s potrebnim pokusnim vrtom in z izglednimi vinogradi in sadunosniki umnih gospodarjev in učiteljev duhovskega in posvetnega stanu. S tem bodo slovenski rodoljubi pokazali, da niso samo slepo vneti, kakor se nam očita, za svoj narod, temuč da so tudi djanski dobrotniki njegovi.

V Brezrah dne 22. kimovca 1867.

Dr. Razlag, kmetovalec.

Domače stvari.

(Kaj se mora storiti, da krompir ne gnije? V ta namen priporočajo mnogo živo ali neogašeno apno. Kedar se krompir spravlja v shrambo, se mora v sredo nakupčenega krompirja ali na tla, ali na površje kupa ali na vse tri strani, dati živega apna, ktero čini da ostane krompir suh in zdrav. Skušnje so potrdile, da je na ta način z apnom obložen krompir ostal celo zdrav, med tem ko je one iste vrste krompir in na onem istem mestu in v oni isti shrambi celo zgnil. Krompir se vendar ne sme tikati apna, zato se ravna takole: Živega apna kosi kakor pest debeli, se morajo zaviti ali v slamo, ali v seno itd.; ali pa se denejo v koš ali v žakelj. Ko se krompir porabi, se z apnom lahko gnoji polje. Kdor zato hoče rabiti apno za gnoj, čini modro, če si ga že v jeseni spravi, po zimi rabi za krompir, poletu pa za polje ko gnoj.

Meso od živadi, da je prav okusno za jed. — Francoski kuharji trdijo, da je meso od živadi mnogo bolj okusno, ako se ji, predno ko se zakolje vlije nekoliko oceta v odprta usta, tako da ga mora nekoliko pogoltnoti, kedar se ji kljun zapre. Še le za $\frac{1}{4}$ ali $\frac{1}{2}$ ure kesneje ovega napajanja se mora žival zaklati.

Grozdje dolgo črstvo ohraniš, ako ga nadevaš v sod med dobro osnažene pšenične otrobi ali proso in sod dobro zadelajš.

J. Ž.

Kako se kužne bolezni od živine odvrnejo. Kužne bolezni se naj bolj od živine odvrtaajo, ako goveda in konji v jednom blevu bivajo, in se živina po letu večkrat na pašnikih prevetri. Svinje v kravskih hlevih imeti je prav napčno.

J. Ž.

Dopisi.

8 Iz Gradca, 30. oktobra. (Slovanska beseda.) — Včerajšnji večer je bil za tukajšnje Slované jako važen. Praz-